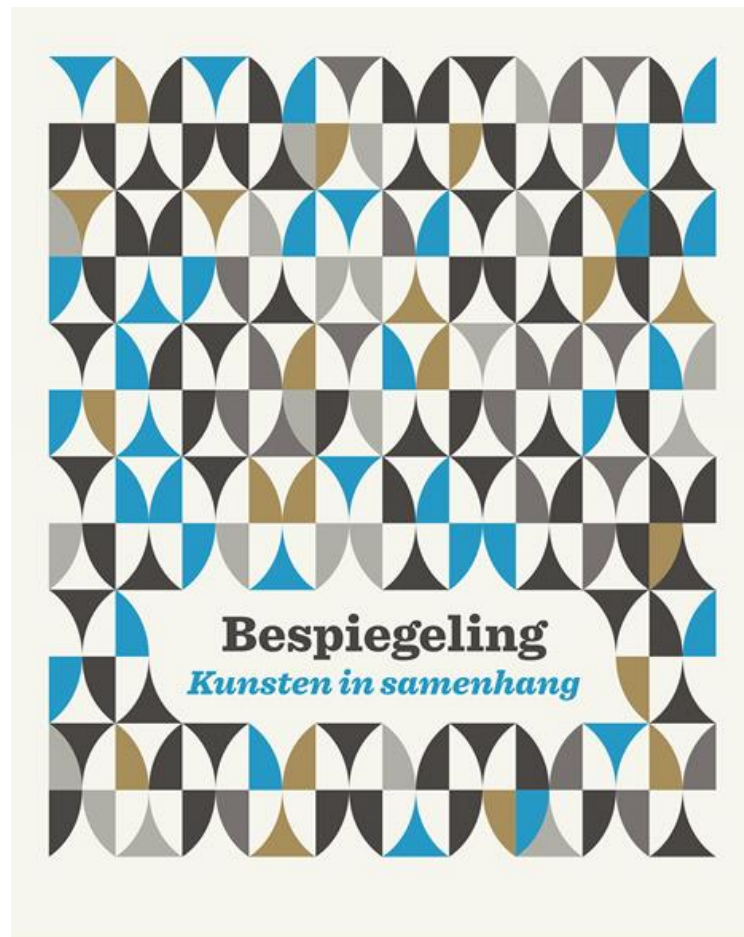

Docentenhandleiding Bespiegeling

Antwoorden Opdrachtenboek VWO

Hoofdstuk 1 Klassieken

1. Strekking antwoord: om eenheid te creëren dient het verhaal zich op één dag af te spelen, gebeurtenissen uit het verleden mogen wel worden verteld, maar niet gespeeld. Ook dient het verhaal zich op één plaats af te spelen, bijvoorbeeld een paleis. En alle gebeurtenissen moeten ten dienste staan van de centrale verhaallijn; er mogen dus geen zijsprongen of uitweidingen worden toegevoegd.

2. Strekking antwoord: theater is lang niet meer de enige kunstvorm die ons een inkijkje biedt in het leven van anderen. Dankzij tv en internet beschikken we over een bijna eindeloze stroom films en series met fictieve personages. En toch kunnen we ons nog steeds verplaatsen in het personage Medea en de wanhoop die zij voelt, hoe gruwelijk haar verhaal ook is.

3. Antwoord:

-In tegenstelling tot Griekse theaters hebben Romeinse theaters een gehalveerde orchestra, met daarachter een verhoogd podium waarop de belangrijkste handelingen zich afspelen. Achter het podium bevindt zich een muur met zuilen als decor.

- Het Romeinse theater heeft geen rituele functie, maar is bedoeld voor vermaak. Het publiek krijgt plaatsen toegewezen op basis van hiërarchie: belangrijke functionarissen zitten vooraan, vrouwen en het gewone volk bezetten de achterste rijen.

4. Antwoord: volgens Pythagoras kunnen wiskunde en muziek beide de orde en harmonie van het universum blootleggen. Hij ontdekt immers dat intervallen corresponderen met vaststaande getalsverhoudingen, zo wordt een snaar precies een octaaf hoger als je de snaarlengte halveert.

5. Antwoord: aan het einde van de vierde eeuw wordt het christendom de officiële staatsgodsdienst in het Romeinse Rijk. De christelijke kerk beschouwt de Romeinse muziekpraktijk, die sterk door de Griekse muziek is beïnvloed, als heidens en keurt deze dus af. Bovendien werd Griekse muziek niet opgeschreven, maar voornamelijk geïmproviseerd en mondeling overgedragen.

6. Antwoord:

- Griekse beelden hebben vrijwel altijd een religieuze functie; de Romeinen maken ook beelden om hun keizers en generaals te eren, of als luxe decoratie voor hun huis of tuin.

- De Grieken streven in de voorstelling van hun beelden naar de weergave van het algemeen menselijke: zij idealiseren hun godenbeelden. De Romeinen willen juist nauwkeurig het portret van een specifiek mens weergeven, met een hoge graad van realisme (en tonen dus ook de gebreken).

7. Antwoord: de *Apollo van Belvédère* heeft een boomstammetje tegen zijn rechterbeen staan dat het beeld verstevigt. Bij de *Augustus van Prima porta* heeft de beeldhouwer tegen het rechterbeen van de keizer een Cupido op een dolfin geplaatst. (Cupido is een zoon van Venus, waarvan keizer Augustus beweerde af te stammen.)

8. Antwoord:

- De *Apollo van Belvédère* blijft trouw aan de Griekse thematiek: het beeld stelt de Griekse god Apollo voor, terwijl Augustus een Romeinse keizer was.

- De *Apollo van Belvédère* heeft geïdealiseerde verhoudingen. De *Augustus van Prima porta* is persoonlijker, het is een montage van de Romeinse keizer Augustus, inclusief borstplaat.

9. Antwoord: bij de Grieken nemen zuilen een centrale plaats in de draagconstructie in, zoals je kunt zien bij het Parthenon. De Romeinen gebruiken zuilen veelal als ornament, zij maken ook gebruik van decoratieve pilasters en halfzuilen, zoals te zien is bij het Colosseum. Bovendien worden bij het Colosseum alle drie de bouwvormen gecombineerd. Dit zouden de Grieken nooit doen.

10. Antwoord, twee van de volgende:

- De muziektheorie van Pythagoras vormt het fundament van de westerse muziektheorie.
- In de renaissance en het classicisme wordt teruggегреpen op de Griekse tragedie (o.a. eenheid van tijd, plaats en handeling)
- In de renaissance en het classicisme wordt teruggегреpen op de klassieke beeldhouwkunst en architectuur (zoals het gebruik van zuilen, timpanen of architraven).

11. Antwoord: de klassieke bouworden hebben ieder hun eigen maatvoering en zijn herkenbaar aan de kapitelen, de verbreding bovenaan een zuil.

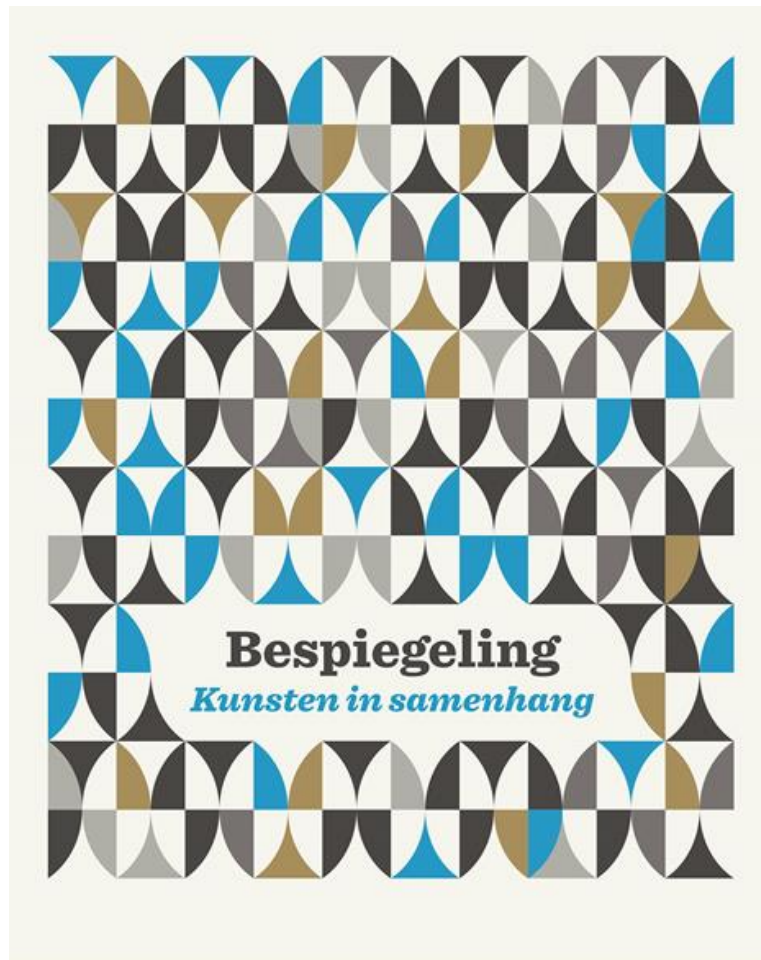
- De Dorische orde is herkenbaar aan de zware zuilen met cannelures (verticale holle profielen) en een eenvoudig kapiteel zonder decoraties.
- De Ionische orde is herkenbaar aan de slanke, sierlijke zuilen en een kapiteel met aan twee kanten spiraalvormige decoraties.
- De Korinthische orde wordt gekenmerkt door zijn gladde zuilen, zonder cannelures of groeven, en kapiteeldecoraties gebaseerd op (berenklauwachtige) bladeren.

12. Antwoord: de tragedie is een ernstig genre dat hoog staat aangeschreven. Ze toont verheven personages afkomstig uit de mythologie, die plechtig spreken. Het koor becommentarieert de daden van de personages, begeleid door fluitmuziek en statige dansen. Komедies zijn satirisch, vol straattaal, schunnige grappen en referenties naar de politieke actualiteit. Bij de komedie wordt er levendig of zelfs obscene gedanst.

Docentenhandleiding Bespiegeling

Antwoorden Opdrachtenboek VWO

Hoofdstuk 2 Cultuur van de kerk

Introductie

1. Strekking antwoord: Een relik is een overblijfsel van mensen die heilig zijn verklaard door de Katholieke Kerk. Een relik kan bestaan uit lichamelijke resten zijn of uit (delen van) voorwerpen of kledingstukken die ooit verbonden zijn geweest met de heilige. Een kerk kan pas ingewijd en gebruikt worden als er in de kerk een officieel goedgekeurd relik aanwezig is.

2. Antwoord, twee van de volgende:

- Het bezit van relieken is een goede aanleiding tot het bouwen van een kerk.
- Belangrijke relieken geven een stad of klooster prestige en leveren veel bezoekers op (pelgrims).
- Aan relieken worden eigenschappen toegedicht waarvan de kloosterlingen of stedelingen kunnen profiteren.

3. Antwoord: bijvoorbeeld: De periode dat de kloosters belangrijk zijn is de periode van de Gregoriaanse zang en de Romaanse bouwkunst. In het scriptorium van een klooster worden mooi gekalligrafeerde en geïllustreerde manuscripten gemaakt. Etc. etc.

4. Zoekopdracht internet.

2.1 Kloosters

Start

5. Antwoord:

In een scriptorium worden boeken (met de hand) geschreven, gekopieerd en geïllustreerd.

6. Antwoord:

Getijden: officiële gebeden van de Katholieke Kerk die op vaste tijden de dag vullen.

7. Strekking antwoord:

Het laatste oordeel is de definitief afrekening of beloning voor het aardse leven en bepaalt een plek in de hemel, de hel, of het vagevuur. Door dit oordeel voorstelbaar te maken in het Bijbelboek en af te beelden in – en op – boeken en kerken, worden de mensen voortdurend hieraan herinnerd. Het roept de gelovigen op hier op aarde het goede te doen. De getoonde gruweldaden gelden als waarschuwing voor de gevolgen van het niet op de juiste manier leven.

8. Antwoord: twee van de volgende:

- Toepassen van de dubbele boog in hoefijzervorm
- Toepassen van abstracte versieringen (patronen)
- Complexe plattegrond (labyrint, woud van zuilen)

9. Antwoord:

Stap 1: De tekst wordt voorzien van neumen (geheugensteun voor de loop van de melodie).

Stap 2: De notenbalk wordt geïntroduceerd: eerst met twee gekleurde lijnen (geel voor de toon C en rood voor de F).

Stap 3: Later wordt de vierregelige notenbalk gebruikt.

(Stap 4: De solmisatie is in strikte zin geen 'notatie' van muziek, maar draagt wel bij tot het sneller instuderen van genoteerde muziek).

10. Strekking antwoord:

Cluniacenzers vinden dat de kerk overdaad en rijkdom mag tonen ter ere van God.
Cisterciënzers vinden dat de kerk eenvoud en nederigheid moet tonen, in navolging van Christus.

11. Antwoord:

- Torens
- Beeldhouwwerk
- Portaalreliëfs

Stijlen en Stromingen

12. Antwoord, drie van de volgende:

- Zware massieve (dragende) muren
- Toepassen rondbogen en tongewelf
- Kleine ramen
- Overzichtelijke bouwvolumes (zowel van buitenaf gezien, als in het interieur)
- Toegevoerd beeldhouwwerk sluit nauw aan bij de architectuur

13. Antwoord: drie van de volgende:

- De teksten worden gezongen in het Latijn.
- De nadruk ligt op de melodie.
- De zang is eenstemmig.
- De zang is niet maatgebonden.

Focus: Pelgrimstochten

14. Antwoord: twee van de volgende:

- De centrale Christusfiguur spreidt zijn armen uit, hij zendt de apostelen (en de gelovigen) uit om het geloof te verspreiden.
- Rondom deze figuur staan enkele figuren met hun lichaam, of hoofd, naar buiten gericht, alsof ze op weg gaan.
- De bekeerde en de te bekeren volken zijn rondom het centrale middendeel afgebeeld.

15. Antwoord: twee van de volgende:

- De te bekeren heidenen blijven gescheiden van de Christusfiguur, ze hebben geen toegang tot zijn rijk; ze zijn ingedeeld beneden de 'grondlijn' waarop de troon van Christus staat, boven die lijn heerst Christus, onder die lijn niet.
- De bekeerde volken zijn gegroepeerd rondom Christus, als een aureool.
- De ronde vorm waarin de bekeerde volken zijn geplaatst kan begrepen worden als een hemelgewelf. De ronde boog, met de nadrukkelijke indeling in segmenten wijst naar het centrum van het beeldhouwde portaal: naar Christus.

16. Antwoord, twee van de volgende:

- Er is een brede kooromgang (en relatief brede zijbeuken) waardoor pelgrims een rondgang door de kerk kunnen maken zonder de dienst te verstoren.
- Er zijn veel ruime kapellen, met name bij de kooromgang (straalkapellen) waar relieken vereerd kunnen worden.
- Er is een ruim portaal om bezoekers te ontvangen (narthex).

17. Antwoord, onder meer:

- Christus zit (boven de aarde) in het midden op een troon als een rechter (hij wijst met zijn ene hand naar boven, de hemel, met zijn andere hand naar beneden, de hel).
- Aan de rechterhand van Christus komt een stoet uitverkorenen (waaronder Maria, Petrus en Paulus).
- Aan de linkerkant van Christus zien we de verdoemden en de zonden die ze begaan.
- Midden onder de troon worden de zielen gewogen (niet meer goed zichtbaar).
- Linksonder worden vanaf het midden de gestorvenen naar de hemelpoort geleid (centraal in de hemel troont Abraham).
- Rechtsonder drijft een duivel de overledenen richting hel en vagevuur (de hellepoort is zichtbaar in de vorm van een opengesperde bek van de hellehond).
- Centraal rechts onder troont de duivel in de hel.

18. Strekking antwoord:

De mensen zijn bang voor de hel en het vagevuur. De kerk speelt hierop in door hen allerlei mogelijkheden te bieden om hun zonden letterlijk af te kopen. De pelgrimstocht is in de Katholieke Kerk een vorm van boetedoening. De overtuiging is dat bij het laatste oordeel deze tocht en het bezoeken van relieken het oordeel gunstig zal beïnvloeden. De motivatie voor de tocht houdt verband met de angst voor het laatste oordeel, en de voorstellingen op de timpanen herinneren de gelovigen hieraan.

19. Antwoord, twee van de volgende:

- In glas-in-loodramen zijn lijnen belangrijk voor zowel de constructie als de voorstelling. Soulages kiest ervoor die lijnen en constructiemethode ook in zijn ontwerp toe te passen.
- Glas-in-loodramen worden verstevigd door roeden. Die zijn in al de ramen herkenbaar en zorgen voor de (op de foto vijf) vlakken die begrensd worden door de horizontale lijnen (roeden).
- Binnen dit regelmatige patroon worden loden strips toegepast om de gekleurde stukjes glas op hun plaats te houden maar ook om contourlijnen in de voorstellingen op het glas aan te brengen. In de ramen van Soulages vormen de loodstrips per vlak een eigen patroon van lijnen.

20. Mogelijke argumenten voor:

- Vaak is het niet meer mogelijk precies te achterhalen hoe het een en ander er ooit uitgezien heeft.
- Bij zo'n oude kerk lopen vaak al heel veel bouwstijlen door elkaar (aan de kerk is eeuwenlang gebouwd), een nauwkeurige reconstructie van 'hoe het er ooit uitzag' is hoe dan ook onmogelijk.
- Soulages voegt als kunstenaar nog een extra dimensie toe aan de kerk waardoor de ruimte voor bezoekers mogelijk nog meer betekenis krijgt.

Mogelijke argumenten tegen:

- Bezoekers willen graag zien hoe het er vroeger uitzag, ook al wil dat zeggen dat bepaalde onderdelen op grond van een vermoeden ingevuld moeten worden.
- Het is onbehoorlijk dat een individuele kunstenaars de ruimte krijgt (en neemt) zo'n historische ruimte naar zijn hand zet.

21. Antwoord:

- De bewaking dient om de pelgrims te bewaken tegen rovers e.d. die juist in deze grensstreken gemakkelijk kunnen opereren.
- Omdat route langst de christelijk-islamitische grens loopt, dient de bewaking ook als grensverdediging tegen mogelijke uitbreiding van het islamitisch gebied.

22. Antwoord: strekking:

De moskee in Cordoba is alleen versierd met abstracte vormen en sierlijke letters. Dit komt omdat het in de islam verboden is afbeeldingen naar het evenbeeld van god (Allah) te maken.

2.2 Kathedralen

Start

Lees de tekst en bekijk de afbeeldingen op pagina's 30 – 35 in het tekstboek.

23. Antwoord:

De luchtbogen vormen een ingewikkeld stelsel van verbindingen. Vanaf de buitenkant zien de luchtbogen er uit als steigers waarachter het volume van de werkelijke kerk schuilgaat.

24. Antwoord:

1. apsis; 2. koor; 3. Doksaal; 4. kooromgang; 5. straalkapellen; 6 viering; 7. dwarsschip (transept); 8. middenschip; 9. zijbeuken; 10. portaal (narthex).

25. Antwoord, drie van de volgende:

- Romaanse beelden zijn meestal opgenomen in het muurvlak, de gotische beelden staan los van het muurvlak.
- De plooival bij romaanse beelden zijn schematisch en decoratief, de plooival bij gotische beelden volgt het lichaam en is levensechter.
- De gezichten bij de romaanse beelden zijn simpel, schematisch en zonder veel emotie. De gezichten bij de gotische beelden tonen meer emoties en verschillen onderling veel meer: het zijn echte portretten van een individu.
- De lichaamshouding bij romaanse beelden is schematisch en houten. Bij de gotische beelden is de lichaamshouding levensechter en sierlijker.

26. Antwoord:

- De vensters laten veelkleurig licht naar binnen; Suger beschouwt dit als 'goddelijk' licht.
- Op de vensters staan verhalen en personages uit de Bijbel afgebeeld; de vensters hebben een didactische functie, de gelovigen leren de verhalen uit de Bijbel kennen.
- De vensters sluiten het interieur af en houden kou en regen buiten (in tegenstelling tot de romaanse kerken kent een gotische kerk nauwelijks afsluitende en dragende stenen muren).

27. Antwoord, twee van de volgende:

- De zuilen en pijlers in de kerk zijn (ook kruislings) verbonden met spitsbogen. Samen vormen de bogen het dakgewelf dat deels gedragen wordt door de zuilen.
- Het gewicht van het dak gewelf wordt deels afgeleid naar de luchtbogen die aan de buitenkant te zien zijn (de 'steigers').
- De luchtbogen leiden het gewicht af naar de pijlers aan de buitenkant van de kerk. (De ruimte tussen de pijlers is vaak opgevuld met kapellen.)

28. Antwoord:

- Veel gezongen missen zijn meerstemmig en daarmee aantrekkelijker voor een breder publiek.
- Bij sommige gelegenheden worden Bijbelteksten ondersteund met (toneel)spel (liturgisch drama), waardoor deze voor de gelovigen die het Latijn niet machtig zijn toch begrijpelijk worden.

29. Antwoord:

Kyrie; Gloria; Credo; Sanctus en Agnus Dei.

30. Antwoord:

De cantus firmus is de hoofdmelodie bij meerstemmige composities. De cantus firmus is vaak ontleend aan bestaande muziek, zoals het gregoriaans of aan volksliedjes.

31. Antwoord:

Bij een liturgisch drama wordt de Bijbeltekst voor zover nodig omgezet in dialogen. Met toneelspel wordt de rolverdeling in de dialogen ondersteund.

Stijlen en stromingen

32. Antwoord, vier van de volgende:

- Gebruik spitbogen
- Complexe kruisribgewelven (waarbij per travee de lengte en breedte niet meer gelijk aan elkaar hoeven te zijn).
- Gebruik van luchtbogen
- Gebruik van steunberen
- Toepassing grote raamoppervlakken (veelal ingevuld met gebrandschilderde en/of glas in loodramen)
- In de gevels overheerst verticaliteit.

Focus: De hemelse tempel

33. Antwoord, drie van de volgende:

- Er worden bouwstenen (natuursteen) gehouwen en versleept naar de kerk.
- Beeldhouwers zijn bezig met het maken van beelden.
- Rechts onder zijn werklieden bezig met het bewerken van ijzer, bijvoorbeeld voor het maken van pinnen waarmee de stenen worden verbonden, of met het maken van gereedschap voor de steenhouwers.
- Helemaal rechtsonder wordt mortel gemaakt.
- Rechts staan ladders tegen de gevel. Ze vergulden de gevel (wat een verwijzing is naar de gouden tempel van Salomo).
- Het takelen en plaatsen van de bouwstenen.

34. Strekking antwoord:

De kathedraal van Tours wordt vergeleken met de tempel van Jeruzalem. Die tempel bestaat niet maar wordt in de Bijbel beschreven als de 'fraaiste woonplaats voor God'. De kathedraal in Tours zal (als we deze prent moeten geloven) even belangrijk en mooi worden als de tempel ooit was.

35. Strekking antwoord:

De bouw van een kathedraal is een gezamenlijke inspanning van de hele stad. Op de illustratie is te zien dat de bezoekers aan het paleis niet met lege handen komen. Daarmee wordt duidelijk gemaakt dat (rijke) burgers de bouw van de kathedraal financieren door middel van schenkingen.

36. Antwoord, twee van de volgende:

- Steunberen staan als een soort tanden dwars op de lengterichting van de kathedraal.
- De structuur van de gewelven is ingewikkeld.
- De portalen, hier het westportaal, zijn diep.
- Straalkapellen zorgen voor een complexe afsluiting van het koor.

37. Antwoord, drie van de volgende:

- Spitsbogen (zichtbaar bij de vensters) verkleinen de zijwaartse druk van de gewelven.
- Luchtbogen, vangen de druk van het dakgewelf op en verplaatsen de druk naar buiten.
- Steunberen, die de druk van de luchtbogen opvangen.
- Pinakels, die als extra gewicht ervoor zorgen dat de zijwaartse druk van de luchtbogen wordt geleid naar een neerwaartse druk.

38. Strekking antwoord:

De beelden passen in de ritmische structuur van de gevel en accentueren het verticale karakter van de architectuur.

39. Antwoord, drie van de volgende:

- De bomen staan langs de laan, zoals de zuilen langs het middelschip staan.
- De takken en bladeren van de boom raken elkaar, zoals de zuilen in de kathedraal verbonden worden door (spits)bogen.
- De bomen vormen samen een 'dak'.
- De bomen zijn hoog, net als het middenschip van een kathedraal.
- De regelmaat van bomen langs een laan doet denken aan de regelmaat van de zuilen in een kathedraal.

40. Antwoord:

- De bomen vertegenwoordigen de zuilen van de kathedraal.
- De paden tussen de bomen volgen het patroon van de bogen waarmee de zuilen zijn verbonden, of: de paden tussen de bomen zijn vergelijkbaar met de plattegrond van een kathedraal waarin ook de bogen (gewelven) zijn getekend.

41. Strekking antwoord:

De kathedraal kan worden beschouwd als een 'tempel of woonplaats van God', een stukje hemel op aarde.

2.3 Steden

Start

42. Antwoord, twee van de volgende:

- In het Palazzo Pubblico zetelt het bestuur. Het gebouw neemt een centrale plek in op het centrale plein.
- Het Palazzo Pubblico oogt als een fort met veel kantelen en een hoge (uitkijk)toren. Vanuit dit punt werd de verdediging van de stad georganiseerd.
- Het centrale plein (Piazza del Campo) is zo vormgegeven dat het een weerspiegeling is van de bestuursvorm van de stad (de Nove).

43. Antwoord, drie van de volgende:

- Op het plein werden markten gehouden.
- Op het plein werden (volks)feesten (in Siena o.a. de paardenrennen) gehouden.
- Openbare terechtstellingen (bijvoorbeeld het uitvoeren van de doodstraf) vonden op het plein plaats.
- Soms werden op het plein religieuze feesten of missen gehouden.

44. Antwoord, drie van de volgende:

- Er heerst vrede in de stad.
- Iedereen in de stad kan zijn werk doen, er is veel bedrijvigheid.
- Mensen hebben plezier, ze dansen op straat.
- Er heerst welvaart: er is voor iedereen genoeg te eten.
- Er is geld genoeg om verder te bouwen aan de stad.

45. Antwoord, twee van de volgende:

- De straatartiesten worden beschouwd als 'minstrelen' van de duivel. Voor toverij en goocheltrucs waren duivelse krachten nodig, meende men.
- De straatmuzikanten spelen muziek die in tegenspraak is met de toegestane kerkmuziek.
- De straatartiesten reizen van stad naar stad, ze zijn vrijgevochten, niet gebonden aan de regels van de burgerij en niet gebonden aan bezit.

46. Antwoord, per theatervorm twee van de volgende:

Mysteriespel:

- Inhoud gebaseerd op Bijbelverhalen (of beschrijvingen van het leven van de heiligen).
- Het spel bestaat uit losse onderdelen (of losse toneelstukjes) en wordt soms uitgesmeerd over enkele dagen.
- Oorspronkelijk werden de mysteriespelen gespeeld in de taal van de Bijbel: Latijn.

Wagenspel:

- Korte toneelspellen veelal gebaseerd op Bijbelse verhalen.
- Er wordt gespeeld in de volkstaal.
- Het spel wordt gespeeld op wagens (die soms als een optocht door de straten rijden).

Passiespel:

- Spel met als centrale thema het lijden van Christus. Spel houdt zich wat inhoud betreft aan de verhalen uit het Nieuwe Testament maar volgt deze niet letterlijk.
- Gespeeld in de volkstaal.
- Het spelen van de verschillende scènes uit het lijdensverhaal wordt vaak uitgesmeerd over enkele dagen (zoals bij een mysteriespel).

Mirakelspel:

- Spel met niet religieuze strekking, maar niet rechtstreeks ontleend aan de Bijbel.
- Menselijke drama's worden in het spel opgelost door tussenkomst van Maria of heiligen (dit is het 'mirakel').
- Gespeeld in de volkstaal.

47. Antwoord, twee van de volgende tegenstellingen:

- De troubadour heeft een opleiding genoten, vaak aan het hof, de straatmuzikant niet.
- De troubadour treedt op aan het hof of in een klooster, de straatmuzikant treedt op voor het volk op straat en in drinklokalen.
- De troubadour staat hoog in aanzien, de straatmuzikant staat laag in aanzien, ook ten opzichte van de bewoners van de stad.

48. Strekking antwoord:

Het vereren en bezingen van een onbereikbare vrouw. De liefde wordt niet in praktijk gebracht maar gecultiveerd in dicht- of liedvorm.

49. Antwoord:

Virtuositeit:

- Landini staat bekend om zijn knappe spel op het organet, in de latere muziekgeschiedenis speelt 'virtuositeit' vaak een rol bij de waardering van muziek.

Musieknotatie:

- Landini is een van de eerste componisten waarvan veel werk is genoteerd en bewaard. (NB Landini is een van de eerste musici die niet alleen als componist maar ook als uitvoerder van zijn werk populair wordt).

50. Antwoord:

- Het geven van onderwijs.
- Het verzorgen van de zieken.
- De armenzorg.

51. Antwoord: drie van de volgende:

- Hij spreekt het volk toe in hun eigen taal.
- Hij maakt de verhalen uit de Bijbel voor het volk voorstelbaar (zo introduceert hij bijvoorbeeld de kerststal).
- Hij wordt, door af te zien van bezittingen, één met het minderbedeelde volk.
- Hij legt in zijn preken de nadruk op de menselijke kant van Christus.

52. Antwoord, twee van de volgende:

- Hij portretteert de mensen levensecht, met herkenbare emoties.
- Hij plaatst de mensfiguren in een levensechte ruimte (loopt daarmee vooruit op het centraal perspectief zoals dat in de renaissance wordt toegepast).
- Hij is op het gebied van de weergave van anatomie een stuk verder dan zijn voorgangers.

Stijlen en stromingen

53. Antwoord, drie van de volgende:

- De muziek is meerstemmig (polyfoon).
- Bestaande gregoriaanse melodieën worden gebruikt als basis (cantus firmus) gezongen door een tenorstem.
- Gelijktijdig klinken langgerekte noten en korte noten die daaromheen zijn vervlochten. Het is de oudst bekende muziek waarbij een ritme is genoteerd om deze meerstemmigheid mogelijk te maken.
- Het repertoire bestaat uit psalmen uit de Bijbel (Latijnse teksten) en heeft een religieuze functie.

Focus: Passiespelen

54. Antwoord, twee van de volgende:

- Delen van de gezongen tekst worden omgezet in gezongen dialogen en verdeeld over personages.
- Er is nauwelijks sprake van een decor en rekwisieten.
- Het spel is minimaal, alleen de belangrijkste handelingen of gebaren worden gespeeld.

55. Antwoord, een van de volgende:

- De stukken worden technisch steeds gecompliceerder om te zingen en vereisen een geschoolde zangstem.
- Er komen steeds meer rollen en bijrollen, teveel om uitsluitend geestelijken voor in te zetten.
- Het spel komt steeds meer los te staan van de eredienst.

56. Strecking, antwoord:

Een te uitbundige theatrale uitvoering zal in de ogen van de kerk teveel afleiden van het werkelijke doel van de liturgie: het bidden tot God.

57. Antwoord, twee van de volgende:

- Het is een heel groot en vooral breed toneel (bedoeld om een groot publiek te bedienen).
- De decorstukken zijn gedetailleerd uitgewerkt en met veel zorg gemaakt.
- Er zijn grote decorstukken.
- Er worden mogelijkheden gecreëerd voor special effects, zoals de zee waarop het schip drijft en de hellemond waar rook en vuur uit kan komen.

58. Antwoord, twee van de volgende:

- Het zijn speelse onderbrekingen in het grote verhaal, die de aandacht van het publiek vasthouden.
- De figuren maken het mogelijk voor het volk herkenbare scènes in te bouwen, o.a. omdat ze rechtstreeks spreken tot het publiek.
- Zo wordt benadrukt dat de duivel een verachtelijk wezen is.

59. Antwoord, drie van de volgende:

- In beide gevallen wordt een hele stad gestimuleerd (of gedwongen) om mee te doen aan het passiespel.
- In beide gevallen is het een vermenging van vermaak en religie.
- In beide gevallen beweegt het spel zich van plek naar plek door de stad.
- In beide gevallen spelen special effect (om het publiek in vervoering te brengen) een rol.
- In beide gevallen wordt het spel door burgers opgevoerd en niet, zoals een dienst in de kerk, door ingewijden (priester, dominee, etc.).

60. Antwoord, vier van de volgende:

- Openingsshot: de Martinatoren die in het licht staat, wordt in beeld gebracht met een *crane-shot* (hierdoor richt de aandacht zich op de kerk en op het omhoog stijgen)
- Jan Dulles (Christus) is op een podium geplaatst omgeven door laserlichten die omhoog zijn gericht. (ongetwijfeld symboliseert dit ook de niet meer lijfelijke aanwezigheid van Christus op aarde, hij is al gekruisigd voorafgaand aan de slotscène.
- De Christusfiguur wordt vanuit een vogelvluchtperspectief gefilmd. De camera zoomt uit en het shot gaat over in een distant shot van de hele Grote markt waar de slotscène zich afspeelt. (alsof we vanuit de hemel neerkijken).
- De podia waarop het koor staat, worden vaak vanuit een kikvorsperspectief gefilmd: we kijken omhoog. Spots vanaf deze podia draaien (zoekend) veel kanten op, maar wijzen daarbij ook vaak omhoog.
- Aan het einde richt de camera zich richting hemel waar de zes laserlichten in het beeld rond het podium samenkomen.
- De markt, met de lichtbundels omhoog gericht, wordt enkele keren nadrukkelijk samen met de Martinatoren in beeld gebracht.

61. Antwoord, twee van de volgende:

- Het koor valt in als een gospelkoor.
- Het refrein wordt eindeloos herhaald, iedereen kan meezingen.
- Er wordt, zoals in een gospel, naar een climax toegewerkt, steeds meer mensen zingen mee, steeds meer mensen gaan meeklappen tot een soort extatisch einde.

62. Strekking antwoord:

In beide gevallen gaat het over de wijze waarop het verhaal onderdeel is van een viering en de rol die niet-ingewijden hierin kunnen spelen. In beide gevallen gaat het over de mate waarin theatrale effecten een rol mogen spelen bij deze viering. Toen en nu blijft de vraag hoever je kunt gaan in het bereiken van een breed publiek: gaat dit niet ten koste van de diepgang van de inhoud?

Examentraining 1: Guillaume de Machaut

63. Antwoord, drie van de volgende.

- De teksten worden gezongen in het Latijn.
- De nadruk ligt op de melodie.
- De zang is eenstemmig.
- De zang is niet maatgebonden.

64. Strekking antwoord:

Het gregoriaans is te horen als een cantus firmus. De oorspronkelijke gregoriaanse melodie wordt min of meer in tijd uitgerekt en als grondtoon gezongen, terwijl andere stemmen melodieën hieromheen vlechten.

65. Antwoord, twee van de volgende:

- Fragment V201 is eenstemmig, fragment V205 is meerstemmig (polyfoon).
- De melodie in V205 is beweeglijker.
- De dynamiek (variatie in klanksterkte: afwisselend sterk en zacht) in fragment V205 is groter.

Verklaring voor deze verschillen: fragment V201 is voor 'intern' gebruik in de kloosters. De muziek is (relatief) eenvoudig ook al omdat de kloosterlingen zelf meezingen. Fragment V205 is geschreven voor een (stedelijk) publiek dat geïmponeerd wordt door professionele zang.

66. Antwoord, een van de volgende:

- Notatie wordt onmisbaar omdat de muziek steeds complexer wordt (polyfonie).
- Ook buiten het hof en buiten de kloosters wordt de behoefte aan muziek steeds groter. Er ontstaat een markt voor muziek. Door de notatie kan de muziek ook door anderen en elders uitgevoerd worden.

67. Antwoord, twee van de volgende:

- De muziek wordt te weelderig en leidt af van het doel van de dienst.
- De muziek wordt te werelds, te volks.
- De muziek is te snel (noten van korte duur).

68. Strekking antwoord:

Bij de troubadours staat de tekst centraal. Deze wordt gezongen in de landstaal en moet goed in het gehoor liggen (wat bereikt wordt met eenvoudige rijmschema's en een duidelijke refrein-coupletbouw). De verstaanbaarheid is niet gediend bij meerstemmige muziek. Bij de kerkmuziek speelt in de dertiende eeuw de verstaanbaarheid van (Latijnse) tekst een ondergeschikte rol.

69. Strekking antwoord:

In de tekst wordt de zin *Puis qu'en oubli sui de vous, dous amis* telkens herhaald. Zo ontstaat er een rijmschema A-B-a-A-a-b-A-B. waarin een refrein verborgen is (A-B)

70. Antwoord, een van de volgende kenmerken van troubadourmuziek:

- Het lied wordt gezongen in de landstaal (Italiaans).
- Het lied heeft een opbouw met refrein en couplet.
- Het lied heeft een herkenbaar rijmschema.

Kenmerk van kerkmuziek:

- Het lied is meerstemmig.

71. Strekking antwoord:

Het lied beschrijft de schoonheid van de natuur. Aandacht voor de schoonheid van de natuur (en de schepping) hoort bij de renaissance.

Examentraining 2: Piazza del Campo

72. Antwoord: strekking:

De nieuwe bewoners van de stad vestigen zich (om reden van veiligheid of bescherming) binnen de bestaande stadsmuren. Binnen de muren is weinig ruimte en dus biedt hoogbouw uitkomst.

73. Antwoord: drie van de volgende:

- Het palazzo sluit een van de zijden van het plein af, de overige gebouwen staan in een halve cirkel rondom het plein.
- Het palazzo is veel groter dan de overige gebouwen.
- Het palazzo is gebouwd als een soort vesting, met kantelen, de overige gebouwen niet.
- Onderdeel van het palazzo is een hoge toren, de enige toren aan het plein.
- Het palazzo heeft een opvallende rijk versierde entree, de overige gebouwen niet.

74. Antwoord:

- Het plein heeft de vorm van een halve cirkel, het palazzo sluit de rechte zijde af, waardoor het is alsof de overige gebouwen zijn gericht op het middelpunt van de halve cirkel en dat is de entree van het palazzo.
- In de bestrating van het plein zijn segmenten herkenbaar die gericht zijn op de entree van het palazzo.
- Het plein loopt vanaf het middelpunt bij de entree van het palazzo naar alle kanten omhoog waardoor het lijkt op een soort amfitheater gericht op het palazzo als toneel.

75. Antwoord: strekking:

De grootgrondbezitters (edellieden) rondom de stad zijn schatplichtig aan de stad. Het gebied rond de stad staat onder het gezag van de burgers in de stad.

76. Antwoord:

Rondom het plein is een soort renbaan (rondweg) herkenbaar aan de afscheiding met paaltjes.

77. Antwoord: strekking:

In een democratie is het nodig dat alle burgers zich betrokken voelen zijn bij de stad, provincie of staat waarvan zij onderdeel uitmaken. De Paleo speelt een belangrijke rol in het sociale leven van de stadsbewoners. De Paleo verhoogt de betrokkenheid van jong en oud met hun wijk en daarmee met hun stad. Bovendien is de Paleo een veilige uitlaatklep voor onderlinge spanningen en rivaliteit tussen burgers en wijken.

78. Antwoord:

Een fresco wordt geschilderd (in vakjargon: geborsteld) op een natte kalklaag op de muur. De kleuren trekken in de pleisterlaag van de muur. Op een fresco zijn dan ook vaak beschadigingen te zien die voor gepleisterde muren normaal zijn: scheuren en barsten, of het loslaten en wegvallen van delen van de pleisterlaag bijvoorbeeld door de invloed van vocht.

79. Antwoord: meerdere antwoorden zijn denkbaar. De meest voor de hand liggende:

- Voor volledige herstel: Als alles hersteld wordt, kunnen bezoekers vandaag de dag precies zien hoe de ruimte ooit was. Je waant je terug in de geschiedenis.
- Tegen volledig herstel: Het is nooit meer precies te achterhalen hoe de ontbrekende delen ooit waren ingevuld en bovendien ontbreekt vaak de kennis over de wijze waarop vroeger het fresco technisch werd gerealiseerd. Herstel is dus een vorm van geschiedvervalsing. Later is niet meer te achterhalen welke delen van fresco door de oorspronkelijke kunstenaar zijn geschilderd.
- Tegen volledig herstel: Ook de beschadigingen, zeker als ze moedwillig zijn ontstaan, vormen een onderdeel van de geschiedenis. Met volledig herstel van het fresco maak je dit onderdeel van de geschiedenis weer onzichtbaar.

Research 1: Beeldverhaal

Aanvullende digitale toelichting, tips beschikbaar.

Research 2: Lijdensverhaal

Aanvullende digitale toelichting, tips beschikbaar.